

D'Annunzio és Fiume

VISSZHANG - LXIII. évfolyam, 47. szám, 2019. november 22.

Fried Ilona publicisztikája D'Annunzióról (*A Comandante a kormányzói palotában*, *ÉS*, 2019/46., nov. 15.) a jelenlegi fasizmus-Mussolini-stb. problémák iránti érdeklődésre rezonál a maga irodalomtörténeti és főként Fiume városának történetét felölelő kompetenciája alapján. A cikket érdemes elolvasni és érdemes összevetni a szerző által – úgy tűnhet – kevésbé tanulmányozott forrásokkal. D'Annunzio Fiume megszállásával igen bonyolult műveletet hajtott végre pár ezres csapata élén, melyben valóban részt vettek nacionalisták, irredenták, fasiszták mellett különféle „baloldali” személyek: elsősorban interventista (a háborúba való beavatkozásban hívó) szakszervezeti harcosok, anarchisták vagy éppenséggel a szocializmus és a fasizmus között ingó-bingó aktivisták, és az is igaz, hogy ebben a kavalkádban a politikai folyamatok és érdekek alaposan összekeveredtek. Az sem kizárható, hogy a siker érdekében D'Annunzio gesztusokat nyilvánított a politikai baloldal felé, ám általában a nemzetközi baloldal irányába tett gesztusait említeni konkretizálások nélkül túlzásnak vélhető, mivel ez a nemzetközi baloldal a Szocialista és az időközben létrejött Kommunista Internacionálé alakjában pontosan definiálható alakzat, és nem igazán világos, hogy D'Annunzio gesztusainak lenne nyoma ezeknél a szervezeteknél, hogy föllálítható lenne kapcsolódási pont a „Comandante” és a szervezett nemzetközi baloldal között. Továbbá Lenin – dokumentálható bizonyítékot Mussolini biográfusa a legtöbb részletre kiterjedő, több ezer oldalas művében sem mutat fel arra vonatkozóan, amit állítólag a szerző neki tulajdonít tévesen, mert – nem D'Annunzióról, hanem Mussoliniról mondotta volna, hogy Olaszországban a proletárforradalom vezetésére az egyedüli alkalmas személy ő, már mint Mussolini és nem D'Annunzio. Nos, a fasiszta mozgalom kezdeteinél a szociális, mondjuk így: a szocialisztikus tartalmú, valamint a monarchia- és a vallásellenes eszmékben nem volt hiány, és a szocialista pártberek közül nemkevesen a fiumei akciót a forradalmuk javára kívánták kamatoztatni. Egyikük, bizonyos Giuseppe Tuntar szerint ezzel Lenin is egyetértett, bár – ugyancsak De Felice írta – „nem tudni, hol fejezte ezt ki”, azaz az állítás dokumentálhatatlan. (Lásd: Renzo De Felice, *Mussolini il rivoluzionario 1883-1920*, Einaudi, Torino, 1965. 555.o.)

Nem látom racionálisnak 1968 és Fiume 1919/1920-ának párhuzamát sem, származzék is eredetileg történésztől vagy politológustól. A két eseménysorozat között eltelt évtizedek intenzív változásai pontosan 1968-ra abszolút módon kiiktatták a fasizmust szülő nacionalista áramlatokat – más kérdés, hogy újabb évtizedek múltán fasiszta revivalnak vagyunk a tanúi. Ellenben, ha történeti és politikai konstellációban valami aktuálisat és érdekest akarnánk közölni D'Annunzio-tematikában, akkor az olvasók figyelmébe ajánlanám a „Comandante” interjút Horthy rendszeréről, amit – az olasz forrás szerinti – Adalbert von Rainer nevű, feltehetően a „8 Órai Újság” (a rövid „u” korabeli írásmód) budapesti tudósítójának adott. Az interjú D'Annunzio „Fiumei Parancsnokság”-ának bulletine-jében jelent meg 1920. május 21-én, és Enzo Santarelli adta közre 1968-ban *Italia e Ungheria nella crisi postbellica* című könyvében az urbinói Argalia Kiadó jóvoltából. D'Annunzio az újságírónak a magyar kormányt illető kérdésére felelve a következő véleményét fogalmazta meg: „Úgy gondolom, a kivételes kormány nem tarthat sokáig az eddigiekben használt módszereit és eszközeit tekintve anélkül, hogy ne hozzon súlyos ártalmakat a magyar nép számára. Horthy (sic) admirális katonának tetszetős figura, de politikusként felelős a bevezetett kegyetlen reakcióért. A fehérterror létezik, számos bizonyítékom van róla, és ezeket elítélem az egész világ előtt. Állampolgárok vérének kiontása nem erősíti a nemzeti szellemet. A budapesti kormány néhány intézkedése, mint a numerus clausus az egyetemeken és a zsidók viszonylatában méltók a történelem legbarbárabb időszakaihoz. A sommás ítéletek, a megszámlolatlan letartóztatások nem emelik a bátor tengerész tisztességét. Csodáltnivaló, hogy a magyar nép – amely egykor Itáliával együtt a szabadság és a függetlenség tanítómestere volt – csendben tűrje a megaláztatásokat.”

A történelmi hűség kedvéért hozzá kell tennünk, hogy a numerus clausus még nem volt érvényben az interjú keletkezésekor, ám a fiumei zsidóság körében már terjedtek hírek Horthyék tervéről, és városszerte rebesgethették a bevezetendő intézkedéseket, a Comandante fülébe is eljuttatva és ellenérzéseit kiváltva azokkal. A dolognak ez a része nem meglepő, mert az olasz fasisztáktól hosszú ideig távol állt az antiszemitizmus, végül Hitler erőszakolta rájuk, meglepő viszont D'Annunziónak a fehérterrort megvető nyilatkozata – ez még a baloldalnak (nem a nemzetközinek, a magyarnak) tett gesztusként is értékelhető, de Fried Ilona bizonyára nem erről beszélt.